

שבה ברא הקב"ה את עולמו, ופילח בנה מהרעיו הזה את הפילוסופיא החדשה של אפלטון בדרך משל ומליצה (עי' שירער נעשיכטע ח"א 542). והוא תאדם הקדמון של בעלי הקבלה הראשונים, ומה יצאה התורה של שתי רשיות והשלש. ואפשר שע"י המעות הו' שטעו בה בעלי כתות דתיות לא הוסיפו עוד חז"ל להשתמש במלת מימרא. ע"ע פילון.

א.

מִינָה, מִינֹת (מינא, מינים, מינין): בעלי דתות וכתות חיצוניות, וכללו בהוראה זו יודעים, מוניסטים, נוצרים, וכל הכתות שנוסדו על יהדות מזויפת. יש סוברים שנקראו מינים מלשון כל עורב למינו, לפי שהם מינים פרטים בערך כלל היהדות, ור"ב מוספא על מאמר חז"ל ספר שכתבו מין (נימין ס"ח) אמר: נ"ל שטעם מלה זו שהנוטים מן הדת היו קוראים לעצמם "מאמינים" וחז"ל קטעו המלה וקראום "מינים" כי יש ביניהם מינים ממינים שונים עכ"ל. אך ההשערה הזאת היא מופרכת מן השם "מינות" שנזכר בהרבה מקומות, ובארמית "מינא" או מינאי הנזכר לרוב, ועוד מצינו בספרא (ויקרא פ"ב) "שלא ליתן פתחון פה למאמינים (תחת למינים) לרדות", וכן בפירוש הראב"ד שם שלא יאמרו המאמינים שתי רשיות הן, הרי שאין הכונה בשום אופן על הוראת מין וסוג, וגם מהנאמר בב"מ "המינים" בה"א הידיעה נראה שהכוונה על בעלי כת ידועים, ולכן מוכרחים אנו לומר כי שם "מין" איננו תואר כ"א שם פרטי והוא מני הפרטי, ונעשה אח"כ לשם כולל כמו השם אפיקורס שנעשה לחותם תכנית לכל הפורש מדרכי היהדות.

[מני הפרטי] מני נולד בימי נעוריו של שמואל ירחינאה בעיר בבבל, והיה יליד בית עבדים, ושמו בפי הפרסאים "מנחם". היונים קראו לו Mānes, ובפי בני ארץ הקדם Mani. והרומיים בנו שמו Manichaeus. מני היה חכם כולל ויהנה גם בתורת משה והנביאים, והיה לו ויכוחים בדת ואמונה עם חכמי יהודים ונוצרים ועם שאר כתות בית ישראל. הוא התעסק ברעות הפילוסופים היונים וחכמי אלכסנדריא, הוא הכיר את האיסיים והיודעים והיהודים המתנצרים, ומכל השיטות האלה בחר מני יסודות ידועים וחקים שיטה דתית חדשה, שיטה מקובצת אשר לא מצאה חן בעיני שום כתה דתית, עד שבסוף החרימו אותו הפרסאים והנוצרים. בכל זאת הקים תלמידים רבים שהלכו בשיטתו ומקצת יהודים אשר דבקו בו. הוא חבר ספרים רבים כמו ספרו Estenk הסלא ציורים כמסים בסודות יודעי ח"ן, ספר המסתרים, אוצר החיים, אגרת היסוד, ועוד. תלמידיו ותלמידי תלמידיו נקראו "מינים" בדברי חז"ל, ובדבות הימים היה השם מין ומינים לכל הכתות החיצוניות, הכופרים בתורה שבע"פ המסורה ביד הפרושים, כי לכופרים בקרב האומות לא שמו לבם עד שהחליט ר"נ לומר: אין מינין באומות (חולין

מימורבוך: ע' הזכרת נשמות; פנחס

מִימְרָא (ונקרא ג"כ "מאמר"): החכמה והשכל האנושי שהוא שליח ה' ובא כחו; צווי האל שבו ברא ובורא ומנהיג לכל דבר. בעלי התרומים השתמשו לרוב במלת מימרא כדי להסיר הנשמת ה' ולשבר את האזן, כביכול בדרך כבוד להקב"ה, ודוא אחד מתוארי ה' כמו השכינה. מימרא הוא נדרף עם מאמר ודבור. כמו בדבר ה' שמים נעשו (תהלים ל"ג ו'), לעולם ה' דברך נצב בשמים (שם ק"ט פ"ט), ישלח דברו וירפאם (שם ק"ז כ'). וא"ר יוחנן כל דבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נברא ממנו מלאך אחד (חגיגה י"ד). ובלשון מאמר, כמו כי הוא אמר ויהי (תהלים ל"ג ט'), הקב"ה ברא את העולם במאמר (מכילתא בשלח סי' י). בעשרה מאמרות נברא העולם (אבות פ"ה א'). תלום במאמרו של הקב"ה (כ"ר כ"ד). המלה מימרא בתרגום תבא באופנים שונים: א') כעין הוספה לשם ה' כמו קול אלהים=קל מימרא ד"י (בראשית ג' ח'). והאמין בה'= והימין במימרא ד"י (שם מ"ו ו'), ויבא אלהים אל אבימלך= ואחא מימר מן קדם ה' לות אבימלך (שם כ' ג'). השבעה לי באלהים= קיים לי במימרא ד"י (שם כ"א כ"ג). ויוצא משה את העם לקראת האלהים= ואפיק משה ית עמא לקדמות מימרא ד"י, ת"י: לקדמות שכינתא (שמות י"ט ו'), שם כ"ה כ"ב), וינף ה' את העם=ת"י: וחבל מימרא ד"י ית עמא (שם ל"ב ל"ה), ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו=מימרא ד"י אלהיו בסעדהו ושכינת מלכהו בניהו (במדבר כ"ג כ"א), יפקוד ה'=ת"י: ומני מימרא ד"י (שם כ"ז ט"ז). אשר לו אלהים קרובים אליו=קריב לותיה בשום מימרא ד"י וגו' ברם מימרא ד"י, ת"י: יתיל על כורסיה רם ומנמל ושמע צלותא (שם ד' ו'), אנכי עומד בין ה' וביניכם= בין מימרא ד"י וביניכון (שם ה' ה'). ויכהו שם האלהים=ומחאי תמן מימרא ד"י (ש"ב ו' ו'), עי' מ"א י"ח כ"ד) ועוד הרבה. לפעמים בא מלת מימרא אחרי שם ה', כמו: וינחם ה'=ותב י"י במימריה (בראשית א' ו'), ש"א מ"ו י"א), אחרי ה' ילכו באריה ישאנ=בתר פולחנא ד"י יהכון מימריה כאריה דמכלי (הושע י"א ו'). לפעמים בא גם בלא שם ה' רק בכנויו, כמו: אנכי מנן לך=מימרי תקוף לך (בראשית מ"ו א'), תלונותיכם אשר אתם מלינים עליו=על מימרא ד"י (שמות מ"ז ח'), ונתעדתי לך= ואומין מימרי לך תמן (שם כ"ה כ"ב), ושכני כפי יליך=ואגין במימרי עלך (שם ל"ג כ"ב), ונעלת נפשי אתכם=וירחק מימרי יתכון (ויקרא כ"ו ל'), אש אכלת= מימרה אשא אכלא (דברים ט' ג'), ועי' ישעיה ל' כ"ו), אנכי אדרש ממנו=מימרי יתבע מינה (שם י"ט י"ט), כענבים במדבר מצאתי ישראל=ארע מימרי לישראל (חושע ט' י'). היהודים האלכסנדריים השתמשו במלת לוגוס (Λόγος) היוני בהוראת מימרא, היא החכמה

י"ג). לכן לא נמצא בשום מקום ברח"ל השם מין על כתות חשמונים או הכותים שהיו מעיקרא מחוץ ליהדות (גרי אריות) ונבדלו אח"כ מכלל האוטה והם נזכרים תמיד בשם הרגיל כותים (ע"ע). ביחוד נתנו השם מינים ליהודים המתנצרים שקיימו מתורת משה רק המצות הראשיות כמו עשרת הדברות וק"ש וכו'. חדו מפני תרעומות המינין (ברכות י"ב). הנמשכים אחרי מעות ישו ותלמידיו הנקראים מינים (רש"י סוטה מ"ט בדפוסים ישנים), ואחד מתלמידיו ישו שנקרא יעקב איש כפר סבניא שאלו ר"ע שמא מינות באה לידך והנאך וכו' (ע"ז י"ז). ועוד יעקב מינאה (שם כ"ח. רש"י ותוס' שם).

[מינים שונים] הפרושים קראו בשם מינים גם את הצדוקים הכופרים בתורה שבע"פ, וזה הסב הרבה שנוי נסחאות בין המשנה והברייתא והנמרא, ואפשר שהמעתיקים טעו וכנו לצדוקים וביתוסים בשם מינים כי לא דייקו בלישנא, ויש שנתערבו כותים ועכו"ם תחת מינים באשמת הצינוור, ועל הקורא המעיין למצוא הנוסח הנכון לפי הענין, ד"מ במקום שנמצא בתלמוד איזה ויכוח הנתע לאמונה בשתי רשיות וכתוב שם צדוקי הוא טעות סופר וצ"ל מין, כי הצדוקים לא האמינו מעולם בשתי רשיות, ואם באנו לברר אל מי ירמון דבריהם צריכין אנו להביא בכור הבחינה כל מאמר ומאמר בפני עצמו ולרעת מי אמרו ובאיזה מקום נאמר ותוכן המאמר. ואלה הם קצת מאמרים שנוכל להבחין על איזה מינים נאמרו: (א) מינים שהם צדוקים וביתוסים שלא האמינו בתחיית המתים ובעוה"ב, עליהם אמרו במשנה משקלקלו המינים ואמרו אין עולם אלא אחד התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם (ברכות פ"ט ז'), משקלקלו המינים (בעדות החדש) התקינו שלא יהו מקבלין אלא מן המכירין (ר"ה פ"ב א') והם היו הביתוסים (תוספתא שם פ"א). המינים האלה כפרו בתחיית המתים (סנהדרין צ'), ואמרו לכל אין מחזירין אותו חרץ ממי שלא אמר מתייה מתים וכו' שאני אומר מין הוא (ירוש' ברכות פ"ה ב'). ב' מינים מן החכמים הפרסיים והאמנושים שהאמינו בשתי רשיות וכן בעלי כת מני שהאמינו בכחות שונים בבריאה, עליהם כווננו חז"ל: האומר יברוך טובים חרי זו דרך המינות (מגילה פ"ד ט') שהם האמינו ביוצר טוב בפני עצמו ובורא רע בפני עצמו. מין אחד אמר לר"ג, מי שברא הרים לא ברא רוח וכו' (סנהדרין ל"ח, ובחולין פ"ז הנירסא א"ל ההוא מינא לרבי). והאי מינא אמר לר' כהנא: אמריתו נדה שרי ליחודי בחדי גברא אפשר אש בנעורת ואינה מהבהת (סנהדרין ל"ז), וכיוצא לזה לבעלי כת פרסיים (ואפשר גם לכת האיסיים) שנחשבת להם אשה נדה כמנודה ואסורה ליחד עם בעלה. ג') המינים מבעלי כת היודעים והמניסטים שלא האמינו בעוה"ב והיו מלגלים בתורת הפרושים ומחתלים באנדויתיהם. כמו החוא מינא דחז"ה

לרבר דקא מעיין בשמעתא וכו', א"ל און דסנין בשלמותא כתיב בן תמת ישרים תנחם, הנך אינשי דסנן בעלילותא כתיב בהו וסלף בוגדים ישרם (שבת פ"ח). רפאפורט חושב שהמין הזה היה מהשמונים שבתורתם כתיב נשמע ונעשה, ורבר השיבו שהם מסלפים התורה ומזייפים אותה (ערך מלים ע' אלכסא) אך רחוק להאמין כי היו שמונים בבבל בימי רבא. וגם כי חז"ל לא כנו את השמונים בשם מינים, כ"א כותים. וכן טענת המין אליהם נחנן הוא וכו' נגב הוא וכו' (סנהדרין ל"ח). וההוא מינא דבדח בר' אבהו ואמר עתידיתו דתמלו לי מיא לעלמא דאתי (סוכה מ"ח. ד') מינים שהם היהודים-הנוצרים הראשונים שהתחילו להאמין בבן אלהים נשמי, כנו הויכוח בהוראת "בני אתה", אינו אומר אלא בני אתה כעבד שעושה לו רבו קורת רוח וא"ל אני מחבבך כברי (מדרש תהלים ב'). וכן המינים ששאלו לר' אבהו אין אנו מוציאין מיתח לחנוך וכו' (ב"ר פכ"ה), בודאי היו נוצרים כי בעלי כתות אחרים לא האמינו כי עלו חנוך ואליהו לשמים. מפני מה אין קורין עשרת הדברות בכל יום? מפני טענת (או טעות) המינים, שלא יהו אומרים אלו לבדן נתנו לו למשה מסיני (ירוש' ברכות פ"א ו', בבלי י"ב). וכן המינים ששאלו את ר' תנחומא באנטוכיא (ב"ר פ"ט), הגליונים (או גליון) וספרי מינים אין מצילן אותן מפני הדליקה (שבת קט"ו).

ש. רן-א.

[דעות שונות בהוראת "מין"] הפילולוגים מימי בוקסטארף ואילך דחקו מאד לפרש את שם התואר מין והוראת מינות שנזכר בתלמוד ומדרשים, ורבו בזה הדעות: זקש וליווינסון (אריענט 1842 למ"ב צד 825), דרייפוס וקירכהיים אמרו כי המינים הם הנוצרים הראשונים והשם נדרש מן "מאמין" בלשון סני נחור, ודרייפוס מצא בשם זה נוסדריקון: מאמין ישו נוצרי (ר"ת "מין"). ולדעה הזאת נוטה גרעין ותלמידיו ובראשם באכער. לדעת יואל גם היודעים הם בכלל המינים, אך בפרט נתארו הנוצרים בשם זה; נאלרפאן ופרידלענדער ובאחרונה וויינשטיין משערים כי המכחשים בכורא בתחיית המתים בשכר ועונש ומלגלים בכה"ק נכללו במינים והם אינם יכולים להיות נוצרים שמאמינים בדברים אלה. אולם התנאים והאמוראים כוללים בשם זה כל העובדים את דרך התורה וחיראה כמו היודעים ובעלי כתות אחרים בזמנם. למינים אלו היה כמה ספרים וגליונים נפתחים ועליהם אמרו "שטמילים איבה וקנאה ותחרות בין ישראל לאביהם שבשמים" (ספרי במדבר מ"ו, שבת קט"ו). ועל אחר שהוא אלישע בן אכזיה אמרו כי כמה ספרי מינים נשרו מחיקו (תגינה מ"ז). וכנראה היו אנשים רעים וחטאים כ"כ שר' מרפון אמר "אקפת את בני שאם יבואו לידי שאני שורפן הן ואזכרותיהן, שאילו הרודף רודף אחרי נכסתי לבית ע"ז ואין נכנס לבתיחן. שעובדי ע"ז אין מכירין

מהם בשם יצחק הוליד את יוסף ואברהם. אברהם הוליד את פרידריך די סולא מינדים ואת חיים (הנרי) פריירא מינדים שהתיישבו אח"כ בניוארק.

אברהם פריירא מינדים: נולד בקינגס-טון דזשאמייקא, 9 פברואר 1825 ומת בניוארק 18 אפריל 1893. הוא היה מורה ראשי בבית הספר הדתי בקינגסטון, ונתמנה משנה להרב ר' יצחק לופין. בשנת 1851 נקרא להיות רב בעיר בירמינגהאם באנגליא, ובמות החכם ארטום בלונדון נתמנה תחתיו בתור דרשן ודיין לעדת הספרדים. בשנת 1883 נקרא לאמריקא להיות רב בנפורט ועמד במשמרתו זאת עד יום מותו. הוא העתיק סדר התפלה והמחזור לאנגלית וכתב ע"ד תורת משה ודברי ימי ישראל אחר השלמת התנ"ך. ויהיה הראשון להדפיס דרושים בלשון אנגלית.

פרידריך די סולא מינדים: נולד בדזשא-מייקא 8 יולי 1850, ולמד בבית מדרש הרבנים בברעסלוי והוכתר בתואר דוקטור לפילוסופיא מהאוניברסיטא ביענא (1871). בשנת 1873 נקרא לנויארק ונתקבל לרב בקהלה רפורמית "שערי תפלה". בשנת 1900 נתמנה לאחד מהעורכים את האנציקלופדיא היהודית בלשון אנגלית. גם העתיק איזה ספרי חנוך דתי מאשכנזית לאנגלית.

חיים פריירא מינדים: נולד בביר-מינגהאם 13 אפריל 1852. הוא למד למורי הדת בבית ספר גבוה (גארטוויק קולג'), ולמודי חול בהאוניברסיטא בלונדון. בשנת 1874 היה רב לעדת הספרדים בטאני-שעסטר אנגליא, ובשנת 1877 נקרא לנויארק להיות רב לעדת הספרדים הראשונה "שארית ישראל" השומרת את דת האורתודוקסית, ועודנו עומד על משמרתו זאת (1911). הרב הזה למד גם חכמת הרפואה אך איננו עוסק בה. הוא עזר להרב מוראיש ליסד את הסמינאר בניוארק בשנת 1886 והיה שם פרופיסור ללמודי קורות ישראל, ואחרי מות מוראיש היה ממלא מקומו בתור מנהל ראשי, עד אשר נמסר הסמינאר בידי שעכמער. מינדים כתב איזה ספרי חנוך בדת ישראל בלשון אנגלית. ע"ע נויארק.

ב. מ.

מינדים: ע' פראנקו

מינדיסיא, גרסיא (ונקראת ג"כ "דזנא ביטריס די לונא"): אשה צדקנית ממשפחת בנבנשתי מספרד, נולדה בערך שנת 1510 בפורטוגאל ומתה בקושטא בשנת 1569. היא היתה אנוסה (מאראנו) ונשאת לאנוס ושמו פראנציסקו מינדיס-נשיא שחיה גביר מפורסם בימיו והיה לו בית מסחר גדול בליסבון, ותלד לו בת ושמה ריינא, בעלה מת בשנים מתענות אחרי חתונתה, ותלך לגור חיא ובני ביתה באנמוערס שהיה מקום גיסת (בעל אחותה הצעירה) דיונו מינדים, והוא היה גם שותפה בכל עסקיה. גרסיא נלאתה להתחפש

אותו וכופרין וחללו מכירין וכופרין בו (תוספתא שבת צד 179). מה היו אלו המינים עושין אם נפל יהודי כשר ברשת? כשרץ חד מן חלמדי ר' יונתן נביתון וכו' שלחין מיניא בתריה. כך אמרו ליה כך כתיב גורלך תפיל בתוכנו וכיס אחד יהיה לכלנו וכו', הלך ומצא אותם עסוקים בריבה אחת, א"ל כך הוא הדרך של יהודים? וכו' (קהלת רבה פ"א ח'). מהם היו מגלי עריות ושופכי דמים ומתלוצצים, ומגלים פנים בתורה שלא כהלכה, כמו ששאל יעקב איש כפר סכניא (ע"ע) כתיב בתורתכם לא תביא אתנן זונה, מהו לעשות ממנו בית הכסא לכהן גדול? (ע"ז ו'). וממילין דופי במעשה ה' ואומרים טומטם הוא העולם (סדרש תהלים דף ג' ע"ב). חכמי ישראל עשו תקנות נגד המינים בברכת "ולמלשינים" ושלא לומר עשרת הדברות בכל יום (ברכות כ"ח.), ודרשו כנגדם בעלי האגדה ואמרו, ולמשנאי אשלם אלו המינים (ספרי דברים ס' של"א), ור' שמעון בן מנסיא אמר, שמה שם מבורך ואל תשתה עכורים ותמשך עם דברי מינים (שם מ"ח), ובנוי נבל אכעיסם אלו המינים (שם ל"ב), ולא תתורו זו מינות (ספרי במדבר קמ"ו, ברכות י"ב.), מוצא אני מר ממות זו מינות (קהלת רבה במקומו) ועוד. בסוף ימי הבית היו כ"ד כתות של מינים (חולין י"ג.), חת היה להם סימן שלימות המשיח עם המלכות תהפך למינות (סוטה מ"ט.). ע"ע יודעים; כתות.

ביבליוגרפיא: החלוצ ח"ו 80; אריענט. ליט' ח"ב 825, ח"ד 204, ח"ה 1, ח"ו 620; יאסס, געשיכטע דעם יודענטומס אונד זיינער סעקטען ח"א 414; גרעץ, גנאסטיציזמוס אונד יודענטומס, קראטאשין 1846; מ' פריד-לענדער, דער פארקריסטיאליכע יידישע גנאסטיציזמוס, געמינ-גען 1898; מאנאטסשריפט ח"ט 108; R. E. R. ח"ו"ר 80, חל"ה 38, שם 204; J. Q. R. ח"ט 515; וויינשטיין, צור גענעסיס דער אגדה ח"ב 91; מרמרשטיין, רעליגיאנס-געשיכטליכע שטודיע ח"א (1910) צד 58—82, א. מ. מ"ש

מינדים, משפחה: משפחה עתיקה אשר מקורה בספרד. מעטים מבני המשפחה הזאת נשארו בספרד גם אחר הגירוש משנת 1492, בתור מאראנים, ורבים מהם היו גולים ומפחרים בצרפת הולאנד איטליא ותורקיא, והתערבו במשפחות אחרות כמו פריירא, דא קוסטא, נומין, סולא, הינריקס, בוניטא, פונסיקא, נונים, ניטו, פראנקו ועוד, איזה מבני משפחת מינדים התיישבו בעיר באיון צרפת ושם נמצאת מצבת רודריגוס מינדים משנת 1637. מנצר המשפחה בתולאנד יצא דוד בן עתליה פראנקו מינדים שחבר הדראמא "גמול עתליה" ועוד. שמואל רודריגוס מינדים ושמואל דא סילוא מינדים הוציאו לאור את הסדור הספרדי עם העתקה בלשון אנגלית. מבני המשפחה בבאיון יצא דוד פריירא מינדים שחלך לוועסט אינדים באמריקא והתיישב בדזשאמייקא בשנת 1786, ומת שם בשנת החיא והניח בן יחיד שמואל, הבן הזה הוליד י"ב בנים ואחד